

Västmanlands läns museum
Kulturmiljö Rapport B
2011:B3

Uthuslängan på Kungsgården

- Restaureringsåtgärder i sadelkammaren

Antikvarisk medverkan

Kungsgården 3
Arboga stadsförsamling
Västmanlands län

Ia Manbo
Anna Ahlberg



Uthuslängan på Kungsgården – Restaureringsåtgärder i sadelkammaren

Antikvarisk medverkan

Kungsgården 3
Arboga stadsförsamling
Västmanlands län

Länsmuseets dnr: VLM 090156

*Ia Manbo
Anna Ahlberg*

Utgivning och distribution:
Västmanlands läns museum
Karlgatan 2, 722 14 Västerås
Tel 021-39 32 22
E-post: lansmuseet@ltv.se
Hemsida: www.vastmanlandslansmuseum.se

© Västmanlands läns museum 2011

Omslagsfoto: Sadelkammaren. Foto: Ia Manbo, Västmanlands läns museum.

Foto: Där inget annat anges är fotografier tagna av Ia Manbo, Västmanlands läns museum.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01172.

ISSN 1651-7342
ISBN 978-91-86511-17-3

Inledning

Fastigheten Kungsgården ligger i hjärtat av Arboga stadskärna där bostadshusen i den nordvästra delen gränsar mot Stora torget och magasinet i den södra delen ligger ut mot Arbogaån. Kvarteret har sitt namn efter den kungsgård som fanns på platsen från mitten av 1500-talet och ett hundratal år framåt. Idag finns flera välbevarade stadsbyggnader samt den aktuella uthuslängan.¹ Kungsgården förklarades som byggnadsminne 1988 och den ligger även inom riksintresse för kulturmiljövården Arboga U2. Till byggnadsminnet hör skyddsbestämmelser för byggnaderna inom skyddsområdet som skyddar mot rivning, ombyggnad och andra exteriöra förändringar, i exempelvis skyddsbestämmelse 2 ska byggnaderna ”underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.”²

Ägaren Jan Jonson har ansökt om byggnadsvårdsbidrag för att restaurera sadelkammaren i uthuslängan. Länsstyrelsen i Västmanlands län beviljade bidrag på 6 200 kr för åtgärden i beslut daterat 2010-07-05, dnr 434-10886-09. För antikvarisk medverkan i projektet svarade Västmanlands läns museum genom byggnadsantikvarie Ia Manbo som även sammanställt denna rapport. Restaureringen genomfördes under juli–oktober 2010.



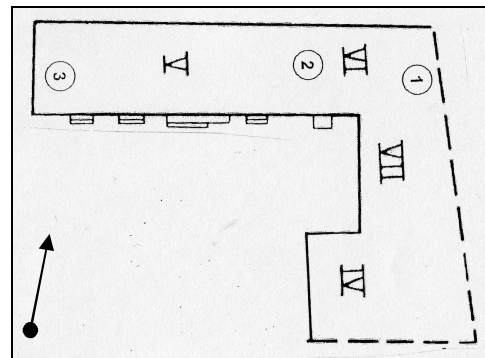
Utdrag ur digitala fastighetskartan 2004, skala 1: 2000. Det aktuella partiet är markerat med en ring.

¹ Västmanlands läns museum. Utlåtande 070525

² Länsstyrelsen i Västmanlands län. Bidragsbeslut 080703

Historik

Uthuslängan består av fyra sammanbyggda huskroppar, IV–VII enligt skissen till höger. Nummer IV, VI och VII är timmerstommar där hela VI är klädd med en äldre stående locklistpanel liksom mindre partier av övriga byggnader. Byggnad V är en stolpverkskonstruktion klädd med locklistpanel. Hela byggnaden har ett sadeltak som går i de olika byggnadernas längdriktning. Över byggnad V ligger ett äldre enkupigt lertegel på öppen läkt medan övriga byggnader främst har Vittinge lertegel som tillkom i samband med renoveringen inför byggnadsminnesförklaringen 1988. Nockarna är täckta med plåt liksom ränndalar. Vattbrädorna är av trä omväxlande med plåt. De av trä är tjärade liksom vindskivorna. Under takfoten finns inbrädning av rödfärgat virke. Fönster finns längs byggnadens norra fasad samt på gavelröstet på byggnad V på Byggnad VI:s södra fasad. De är äldre ytterbågar med krysspröjs och munblåst glas. Totalt finns ett femtontal dörrar och dörrpartier. De flesta är tjärade, tre stycken är rödslammade och tre stycken är målade i svart kulör.³



Schematisk skiss över den aktuella byggnaden.
Från Jan Jonson.

Uthuslängans historiska funktioner är stall och sadelkammare i byggnad VI, magasin i IV, diverse förråd i V samt torkvind över VII och IV. Idag används det till förvaring och garage.

Byggnadsvårdsåtgärder

Upprustningen av uthuslängan påbörjades under 2009 och i samband med dessa upptäcktes att den höga marknivån på grannfastigheten hade orsakat omfattande rötskador på väggen till sadelkammaren.



När de rötskadade stockarna tagits bort syntes den murade delen av den nya marknivån på grannfastigheten.



Stockarna var kraftigt rötskadade flera timmervarv upp på fasaden.

³ Västmanlands läns museum. Utlåtande 070525



Stockarna var även beväxta med någon typ av mycel.

Eftersom problemet med marknivån inte har kunnat lösas beslutades att låta gjuta en betongmur upp till befintlig marknivå och där ovanför laga eventuellt rötskadat timmer. Beslutet motiverades med att nytt timmer skulle komma att ruttna på samma sätt som det gamla på grund av kontakten med marken.

En betongbalk har formgjutits mot den befintliga stenvallen. Balken göts in mot muren och mindre lösa stenar togs bort för att betongen skulle fästa mot de större stenarna. Ovanpå betongsockeln murades med cementslätsten upp till timmernivån, fortfarande under marknivå. Rötskadat timmer ovan mark ersattes med nytt. Mellan cementslätstenen och timret lades näver och mellan timmervarven lades mossor.

På utsidan av byggnaden har lagts en plattmatta mellan marken och stengrunden.

På insidan i sadelkammare ersattes den äldre skadade panelen dels med begagnad panel från uthuslängan, dels med nyinköpt panel i ungefär samma dimensioner. Panelen sattes ända ned till golvet och täcker på så sätt den nya lösningen med stödmuren. Längs ned på väggen är en bräda vinklad samt försedd med lufthål för att minska risken för nya rötskador. Under marknivån på fasaden fanns en vattbräda med ett plåtbleck. En ny vattbräda lika befintlig lades vid det åtgärdade timret och plåtblecket återanvändes.



Väggen kläddes invändigt med ny panel.



Den nedersta panelbrädan vinklades utåt samt förseddes med hål för att främja luftväxling och minska risken för nya rötskador.



En nya fönsterlucka tillverkades.

Resultat

Restaureringen av sadelkammaren har skett enligt länsstyrelsens beslut och godkänns ur antikvarisk synvinkel.

Litteratur och källor

Ahlberg Anna. Västmanlands läns museum. Minnesanteckningar 2010-07-07, dnr: VLM 090156

Henriksson Magnus. Västmanlands läns museum. Utlåtande 2007-05-25, dnr VLM 070078

Länsstyrelsen i Västmanlands län. Bidragsbeslut 2010-07-05, dnr 434-10886-09

Administrativa uppgifter

Västmanlands läns museums dnr: VLM 090156

VO Kulturmiljö; projektnr: 3-10-146

Länsstyrelsen dnr: 434-10886-09

Fastighetsbeteckning: Kungsgården 3

Landskap: Västmanland

Län: Västmanland

Socken: Arboga stadsförsamling

Kommun: Arboga

Ägare-beställare: Jan Jonson
Dickavägen 11
774 97 FORS

Entreprenör: Bo Ulmnäs

Antikvarisk medverkan: Västmanlands läns museum
Antikvarisk expert Ia Manbo och
Anna Ahlberg
Karlgatan 2
722 14 VÄSTERÅS
Tele: 021-39 32 22



– en del av Landstinget Västmanland

Västmanlands läns museum, Karlsgatan 2, 722 14 VÄSTERÅS
Tele: 021-39 32 22 · E-post: lansmuseet@ltv.se
Hemsida: www.vastmanlandslansmuseum.se

ISSN 1651-7342
ISBN 978-91-86511-17-3